

TALOUSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 12/2009 vp

Valtioneuvoston selonteko valtiontalouden kehysistä vuosille 2010—2013

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on lähettänyt 31 päivänä maaliskuuta 2009 valtioneuvoston selonteon valtiontalouden tarkistetuista kehyksistä vuosille 2010—2013 (VNS 3/2009 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi valtiovarainvaliokuntaan ja samalla päättänyt, että muut erikoisvaliokunnat voivat halutessaan antaa lausuntonsa valtiovarainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Kari Parkkonen, teollisuusneuvos Paula Nybergh, ylijohtaja Taisto Turunen, talousjohtaja Eero Murto, neuvotte-

leva virkamies Juha Majanen, erikoissuunnittelija Raija Saastamoinen, yli-insinööri Timo Ritonummi ja ylitarkastaja Kari Kainulainen, työ- ja elinkeinoministeriö

- johtaja Kaj Suomela, Pohjanmaan TE-keskus
- talousjohtaja Ulla Hagman, Finnvera Oyj.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet:

- Akava ry
- Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Selonteossakin todetaan, että maailmantalous on syvässä taantumassa, ja myös Suomen talous on taantumassa. Suomen bruttokansantuote supistuu vuosina 2009 ja 2010, jonka jälkeen kokonaistuotanto lähtee kasvuun. Valtionvelan arvioidaan nousevan kehyskauden lopulla 103 miljardiin euroon, 50 prosenttiin bruttokansantuotteesta, ja korkomenojen 3,6 miljardiin euroon. Verotulot, jotka ovat noin 85 prosenttia budjetin kaikista tuloista, vähenevät vuosina 2009 ja 2010 keskimäärin vajaat 8 prosenttia vuosittain. Tämän jälkeen verotulot lähtevät

kasvuun. Ennusteen mukaan valtion budjetti on alijäämäinen koko kehyskauden, enimmillään 12,2 miljardia euroa vuonna 2010.

Selonteon mukaan hallitus on sitoutunut valtiontalouden menokehyksiin vuosille 2010—2013. Kehyksissä on ennakoitu talouskehitys, mutta ennusteeseen liittyy kansainvälisen talouden kehitysuunnasta ja taantuman mahdollisesta pitkittymisestä aiheutuvia riskejä. Valtiontalouden menokehykset laadittiin hallituskauden alussa aivan toisenlaisten talousnäkymien valossa. Vuosittaisilla valtiontalouden kehyspäätöksillä ei muuteta menokehyksen perusteena ole-

vaa menolinjaa, vaan vaalikauden kehys tarkistetaan teknisesti vastaamaan hinta- ja kustannustasossa sekä talousarvion rakenteessa tapahtuneita muutoksia. Talousvaliokunnan mielestä hallituksen on voitava arvioida menokehyyksiä tarvittaessa uudelleen muuttuneet suhdanneolosuhteet huomioon ottaen.

Talousarvioesityksessä vuodelle 2009 todetaan, että työttömyysaste putoaa 5,9 prosenttiin. Juuri julkaistun työ- ja elinkeinoministeriön lyhyen aikavälin talous- ja työmarkkinaennusteen mukaan työttömyysaste nousee tänä vuonna 8,4 prosenttiin (2008: 6,4 prosenttia) ja ensi vuonna 10 prosenttiin. Laskusuhdanteen pohjan ennustetaan osuvan vuoteen 2010, jolloin työpaikkoja tullaan menettämään vielä yhtä paljon kuin kuluvana vuonna, vaikka tuotannon aallonpohja tuolloin jo sivuutettaisiinkin. Viennin vedon odotetaan kääntävän työllisyyden kasvuun vasta vuoden 2011 puolella. Viimeisimpien ennusteiden mukaan kokonaistuotannon määrä laskee tänä ja ensi vuonna yhteensä noin 6,5 prosenttia. Tuotanto vähenee erityisesti elektroniikka- ja pape-riteollisuudessa sekä talonrakennusalalla. Miesten ja erityisesti nuorten työttömyys on lisääntynyt nopeasti.

Kehyksissä vuoden 2009 työttömyysasteeksi on arvioitu 9,0 prosenttia ja vuoden 2010 työttömyysasteeksi 9,5 prosenttia, jonka jälkeen työttömyys alkaisi laskea vajaalla prosenttiyksiköllä vuosittain.

Talousvaliokunta toteaa, että näistä lähtökohdista valtiontalouden tila on tiukka, ja yhtyy siihen, mitä valiokunnan kuulemisessakin todettiin eli että menonlisäysten liikkumavara kehyskaudella on vähäinen. Talousvaliokunnan saaman tiedon mukaan suhdannesyistä on kuitenkin sovittu, ettei sovittua menotasoa toistaiseksi leikata. Hallitus on valmistelemassa 200 miljoonan euron uudelleen kohdentamiset menokehysten sisällä vuoden 2010 talousarvioesitykseen. Nämä varat on tarkoitus käyttää painopistemuu-
tosten toteuttamiseen.

Talousvaliokunta pitää tärkeänä, että nykyisessä epävarmassa taloustilanteessa, kun työnte-
kijöiden irtisanomiset ja muut työsuhteiden
päättämiset sekä lomautukset ovat voimakkaasti

lisääntyneet, työllistämiseen ja työvoimapolitiit-
seen koulutukseen osoitetaan riittävät määrära-
hat. Tarpeen vaatiessa rahoitusta tulee ohjata
näihin tarkoituksiin uudelleen kohdentamisella,
jotta työttömiksi jääneille ja halukkaille työpaik-
kojen vaihtajille annetaan mahdollisuudet uu-
delleentyöllistymiseen.

Talousvaliokunnan mielestä talouskasvun
vahvistaminen ja kilpailukyvyn parantaminen
ovat kehyskauden tärkeimpiä strategisia tavoit-
teita. Näiden tavoitteiden saavuttaminen edellyt-
tää tarvittavia lisäpanostuksia tutkimukseen,
tuotekehitykseen, osaamiseen ja liikenneinfra-
struktuurin kehittämiseen sekä ilmasto- ja ener-
giastrategian toteuttamiseen. Hallituksen kehys-
riihessä päättämän kasvuohjelman toteutukselle
tarvitaan riittävä rahoitus kehyskaudella.

Kansallisen rakennerahastostrategian yleise-
nä tavoitteena on vahvistaa kansallista ja alueel-
lista kilpailukykyä, työllisyyttä ja hyvinvointia.
Valtion talousarviossa on EU:n rakennerahasto-
jen rahoitusosuus EU:n rakennerahastoohjel-
miin ohjelmakaudella 2007—2013 ja valtion ra-
hoitusosuus samalla ohjelmakaudella. Talousva-
liokunta painottaa, että rakennepoliitiikan pää-
töksenteon tulee olla tehokasta ja nopeaa, jotta
määrärahat tulevat käytetyiksi strategian tavoit-
teiden mukaisesti.

Hallitus on antanut eduskunnalle esityksen
aluehallinnon uudistamisesta (HE 59/2009 vp).
Uudistus on tarkoitus toteuttaa vuoden 2010
alusta lukien. Tuosta ajankohdasta lukien val-
tion aluehallintoviranomaisina toimivat elinkei-
no-, liikenne- ja ympäristökeskukset sekä niiden
alaisina työ- ja elinkeinotoimistot. Keskuksien ja
toimistot hoitavat muun muassa työmarkkinoi-
den toimivuuteen, työvoiman saatavuuteen ja
työllisyyteen liittyviä tehtäviä.

Talousvaliokunnalle annetun tiedon mukaan
tässä suhdannetilanteessa työ- ja elinkeinomi-
nisteriön hallinnonalalla koetaan erityiseksi on-
gelmaksi alalle asetetut tuottavuustavoitteet.
Aluehallinnon uudelleenorganisointi aiheuttaa
lisäkustannuksia, ja etenkin nykyisessä vaikeas-
sa taloustilanteessa ja työttömyyden kasvaessa
työvoimapalveluiden kysyntä kasvaa voimak-
kaasti työvoima- ja elinkeinotoimistoissa. Toi-

mistot ruuhkautuvat ja palveluaika asiakasta kohden jää minimaaliseksi.

Työ- ja elinkeinoministeriön eräiden osaluokkien, kuten työvoimapalveluiden ja yritys- ja hankerahoitustehtävien sekä velkaneuvonnan, osalta tuottavuusohjelman tavoitteita on toteutettava siten, että varmistetaan asiakaspalvelutavoitteiden toteutuminen.

Talousvaliokunnassa on parhaillaan käsiteltävänä Pitkän aikavälin ilmasto- ja energiastrategia (VNS 6/2008 vp). Selonteon mukaan "Rahoitustarpeita koskevat asiat käsitellään ja niistä päätetään valtiontalouden kehyspäättös- ja talousarvioprosesseissa. Valtioneuvoston 13. maaliskuuta 2008 antaman valtiontalouden vuosia 2009—2012 koskevan kehyspäättöksen mukaan kehyspäättöksen mahdollisesti ylittäviin rahoitustarpeisiin otetaan kantaa vuoden 2009 talousarvioesityksessä ja kevään 2009 kehyspäättöksessä." Valtiovarainministeriön talousvaliokunnalle antaman tiedon mukaan tarkemmin vuoden 2010 talouspolitiikasta, myös ilmasto- ja energiastrategian osalta, päätetään talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä myöhemmin tänä vuonna. Menokehityksen sisällä toteutettavassa 200 miljoonan euron uudelleenkohdennamisessa ilmastopolitiikka on valtiovarainministeriön mukaan luonnollisesti yksi tärkeimmistä painopisteistä.

Kehyspelonteossa todetaan, että energiatuen määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon vuoden 2008 kolmannen lisätalousarvion, vuoden 2009 talousarvion ja vuoden 2009 lisätalousarvion valtuuslisäyksistä kehysvuosille aiheutuvat määrärahatarpeet.

Talousvaliokunta toteaa, että energiapoliittiset päätökset ovat kansantalouden suotuisan kehityksen ja työllisyyden kannalta olennaisen tärkeitä. Päätökset vaikuttavat pitkälle tulevaisuuteen. Energiamäärärahat tulee mitoitaa niin, että

ilmasto- ja energiastrategian tavoitteet ja kansainväliset velvoitteet, joihin Suomi on sitoutunut, pystytään toteuttamaan nykyisen suhdanteen aiheuttamista ongelmista huolimatta.

Vuoden 2009 talousarviossa Kuluttajaviraston määräraha ei ole tapahtunut merkittävää muutosta edelliseen vuoteen verrattuna, mutta kuluttajajärjestöille osoitettua valtionavustusta on laskettu. Talous- ja velkaneuvonnan järjestämisestä maksettavaa korvausta on myös vähennetty. Kehyspelonteossa ei ole mainintoja näistä määrärahoista, mutta talous- ja velkaneuvonnan myönnetään olevan aliresursoitu.

Kuluttajat ovat entistä tietoisempia asemastaan ja oikeuksistaan. Kuluttajaviranomaisten ja -järjestöjen on neuvottava kuluttajaa oikeuksiensa turvaamisessa, minkä vuoksi kuluttajapalvelujen tuottajille on osoitettava asianmukaiset määrärahat.

Budjetinkin perustelujen mukaan talous- ja velkaneuvonta helpottaa velallisten asemaa luottojen järjestelyissä sekä tukee velallisten elämänhallinnan paranemista ja ehkäisee syrjäytymistä.

Erityisesti nykyisessä tilanteessa talous- ja velkaneuvonnan tarpeellisuus korostuu, kun työttömyys kasvaa ja velkaongelmat kasaantuvat. Velkaantuminen on näkynyt tuomioistuinten juttumäärissä ja perinnässä. Talousvaliokunta pitää tärkeänä, että ennalta ehkäisevään valistukseen ja velkaongelmaisten auttamiseen osoitetaan riittävät määrärahat. Panostus niihin saattaa tulla takaisin muiden toimenpiteiden vähentymisenä.

Lausunto

Lausuntonaan talousvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

TaVL 12/2009 vp — VNS 3/2009 vp

Helsingissä 8 päivänä toukokuuta 2009

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Jouko Skinnari /sd	Jouko Laxell /kok
vpj.	Antti Rantakangas /kesk	Päivi Lipponen /sd
jäs.	Janina Andersson /vihr	Marjo Matikainen-Kallström /kok
	Hannu Hoskonen /kesk	Petteri Orpo /kok
	Harri Jaskari /kok	Sirpa Paatero /sd
	Matti Kangas /vas	Kimmo Tiilikainen /kesk
	Toimi Kankaanniemi /kd	Ulla-Maj Wideroos /r.
	Miapetra Kumpula-Natri /sd	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Eelis Roikonen.

ERIÄVÄ MIELIPIDE 1

Perustelut

"Talousvaliokunta pitää tärkeänä, että nykyisessä epävarmassa taloustilanteessa, kun työntekijöiden irtisanomiset ja muut työsuhteiden päättämiset sekä lomautukset ovat voimakkaasti lisääntyneet, työllistämiseen ja työvoimapolitiiseen koulutukseen osoitetaan riittävät määrärahat. Tarpeen vaatiessa rahoitusta tulee ohjata näihin tarkoituksiin uudelleenkohdentamisella, jotta työttömiksi jääneille ja halukkaille työpaikkojen vaihtajille annetaan mahdollisuudet uudelleentyöllistymiseen", todetaan aivan oikein talousvaliokunnan lausunnossa. Hallituspuolueiden enemmistön päättämässä lausunnossa ei kuitenkaan esitetä riittäviä määrärahoja.

Työllisyystilanne on heikentynyt tämän vuoden aikana. Tuntuvassa kasvussa on erityisesti nuorisotyöttömyys. Työllisyys- ja rakennerahat sekä koulutusrahat ovat tarpeeseen nähden riittämättömällä tasolla. Kun työllisyystilanne tulee lähivuosina tuntuvasti heikkenemään, pitäisi erityisesti työllisyys- ja koulutusrahoja lisätä selvästi. Nyt määrärahoja kasvatetaan koko kehyskaudella noin 45 miljoonaa euroa. Näitä määrärahoja tulisi nostaa 150 miljoonalla eurolla.

Tällaisessa tilanteessa on perusteetonta, että hallitus toteuttaa edelleen kiristettyä tuottavuusohjelmaa. Hallituksen tekemän päätöksen mukaan valtion tuottavuusohjelman tavoitteita tiukennettiin niin, että aiemmin tehtyjen päätösten lisäksi vuosina 2012–2015 henkilöstön vähennystarvetta kasvatettiin 4 800 henkilötyövuodella.

Tuottavuusohjelman toteuttamista tulee arvioida uudelleen huomioimalla henkilöstönäkökohdat paremmin. Tuottavuutta ei tavoiteta pelkillä vähennyksillä ja leikkauksilla. Henkilöstön paikoitellen äkillinen ja mittava vähentäminen heijastuu kielteisesti työyhteisön työssä jaksamiseen ja pahimmillaan palveluiden laatuun. Nykyisellä tavalla toteutettu tuottavuusohjelma ja TE-toimistojen palveluiden heikentäminen uhkaavat romuttaa alueelliset työllisyystoimet.

Työhallinnon voimavarojen supistuessa on olemassa myös vaara siitä, että resursseja karsitaan vaikeasti työllistettävien palveluista.

Talous- ja velkaneuvonta on osoittautunut välttämättömäksi ja tarpeelliseksi toiminnaksi maksukyvyttömyystilanteista selviytymisen kannalta. Talous- ja työllisyystilanteen heikkeneminen on kasvattanut jonoja talous- ja velkaneuvonnassa. Tilanne on erityisen vaikea suurissa kaupungeissa, mutta monella pienemmälläkin paikkakunnalla joutuu jonottamaan yli sata päivää päästäkseen velkaneuvojan luokse. Hallitus on tehnyt aivan oikein lisätessään tämän vuoden lisätalousarviossa määrärahoja talous- ja velkaneuvontaan. Nämä lisäykset eivät kuitenkaan ole riittäviä, vaan määrärahaa pitäisi korottaa pysyvästi kaksinkertaiseksi. Kehysselonteossa tähän ei puututa. Myös kuluttajaneuvonnan määrärahoja tulee nostaa kuluttajansuojan tason parantamiseksi.

Perustettavien uusien elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten eli ELYjen käynnistäminen tulee aiheuttamaan lisäkustannuksia, joita ei ole huomioitu kehyksissä. ELY-uudistus ja tuottavuusohjelman toteutus nykyisen hallituksen esitysten mukaisesti uhkaa heikentää työ- ja elinkeinoministeriön alueellista palvelutarjontaa lähivuosina.

Suomalaista innovaatiojärjestelmää on virtaviivaistettava ja panostusta kasvatettava, jotta tutkimus, tuoteideat, niiden kehittäminen sekä yritystoiminnan aloittaminen ja kasvu muodostavat johdonmukaisen kokonaisuuden. Tähän tarvitaan uusia voimavaroja ja päällekkäisten organisaatioiden karsimista sekä toiminnan yhteensovittamista. Tässä valtakunnallisten verkkojen ja laajakaistojen sekä sähköisen asioinnin kehittäminen on avainasemassa. Innovaatiojärjestelmän määrärahat supistuvat kehyskaudella. Näihin tarkoituksiin on määrärahoja lisättävä tuntuvasti.

Suomen on panostettava energiateknologian kehittämiseen. Tarvitaan energiaa säästäviä tek-

nologioita, uusiutuvien energianlähteiden osuuden kasvattamista sähkön ja lämmön tuotannossa ja biopolttoaineiden kehittämistä, jotta niiden osuutta liikennepolttoaineista voidaan kasvattaa. Hallituksen esitykset kehyskaudelle esimerkiksi energiatehokkuuden tukemiseen eivät ole linjassa ilmastotavoitteiden kanssa. Määräraho-

jen jatkuva riittämättömyys vaarantaa pitkän aikavälin ilmasto- ja energiapoliittiset tavoitteet.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 8 päivänä toukokuuta 2009

Jouko Skinnari /sd
Matti Kangas /vas
Miapetra Kumpula-Natri /sd

Päivi Lipponen /sd
Sirpa Paatero /sd

ERIÄVÄ MIELIPIDE 2

Perustelut

Hallituksen selonteossa esitetyt valtiontalouden menokehyykset perustuvat jo nyt vanhentuneille perusteille. Talousvaliokunnan lausuntokaan ei anna todellista kuvaa kehityksen huolestuttavasta tilasta. Kuluven vuoden työttömyysaste ja kokonaistuotannon muutos sekä koko kehyskauden verotulojen kehitys on arvioitu liian optimistiseksi. Valtion ja kuntien verotulojen alenema kehyskaudella on valtiovarainministeriön antamien tietojen mukaan 10—13 mrd. euroa/vuosi ja valtion velka kasvaa noin kaksinkertaiseksi vuoden 2008 tasosta.

Hallitus ei ole ottanut riittävän huolellisesti ja vakavasti huomioon talouden vakavaa murrosta. Hallitus siirtää poikkeuksellisen raskaan taakan seuraajalleen. Hallituksen tuleekin ryhtyä viipymättä tarkastelemaan valtion menoja siten, että sellaisista kohteista, joilla ei ole kielteisiä vaikutuksia suhdannekehitykseen, etsitään säästöjä. Vastaavalla tavalla tulee tarkastella verotusta. Nopeasti kriisiytyvän julkisen talouden taakkaa tulee viipymättä jakaa uudelleen siten, että otetaan huomioon verovelvollisten todellinen maksukyky. Tärkeintä on se, että työttömyyttä ei päästetä ryöstäytymään, mistä on valitettavasti näkyvissä jo vakavia enteitä. Hallituksella ei ole työllisyys- eikä yritysten toiminnan turvaamisohjelmaa.

Tuottavuusohjelmalla ei saa ajaa alas työ- ja elinkeinokeskusten ja työvoimatoimistojen palveluja, joiden kysyntä on voimakkaassa kasvussa. Jäykkä ja kaavamainen tuottavuusohjelma ei tue lamasta selviytymistä, vaan syventää ongelmia.

Hallitus on päättänyt korvata työnantajien kansaneläkemaksun poiston korottamalla energiaveroja. Mm. suurissa vaikeuksissa olevan metsäteollisuuden energialasku 2—3-kertaistuu tämän ja muiden veromuutosten seurauksena kehyskauden aikana. Hallituksen tulee ottaa verotratkaisut uuteen tarkasteluun viipymättä.

Nuorten perheiden velkaantumisongelma yhdessä työttömyyden kasvun kanssa on vakava yhdistelmä. Velkaongelmaa pahentaa ns. pikavippien yleistyminen. Hallitus on jättänyt ongelmat ja niistä aiheutuvat kustannukset kasvavissa talousvaikeuksissa olevien kuntien vastuulle. Hallituksen tulee pikaisesti antaa esitykset näiden velkaongelmien ratkaisemiseksi ja lisätä panostusta mm. talous- ja velkaneuvontaan.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

*että valtiovarainvaliokunta ottaa mie-
tinnössään huomioon, mitä edellä tode-
taan.*

Helsingissä 8 päivänä toukokuuta 2009

Toimi Kankaanniemi /kd